

Gniazdowanie perkoza rdzawoszyjego *Podiceps grisegena* i zausznika *P. nigricollis* na Pomorzu Zachodnim

Łukasz Ławicki, Zbigniew Kajzer, Michał Jasiński

Abstrakt: W sezonie 2005 na Pomorzu Zachodnim na 68 stanowiskach stwierdzono gniazdowanie 142–145 par perkoza rdzawoszyjego *Podiceps grisegena*. Lęgowiska z największą liczbą par to stawy Dzwonowo (23 pary), jez. Świdwie (10 par), Solne Bagno pod Kołobrzegiem (5–6 par) i Międzyodrze (5 par). Podczas ponownej kontroli w sezonie 2007 na tych samych stanowiskach wykazano dużo niższą liczebność gatunku – stwierdzono 59–63 par w 34 miejscach. Spadek liczebności perkoza rdzawoszyjego pomiędzy latami 2005 i 2007 wynosił aż 89% na stanowiskach grupujących w roku 2005 ponad 4 pary, zaś na stanowiskach z 1–4 parami wynosił 43%. Zausznik *P. nigricollis* występował jedynie na 5 stanowiskach, a liczba par była zbliżona w obu sezonach: 57–60 w roku 2005 i 66–76 w 2007. W roku 2005 ok. 85% wszystkich stanowisk perkoza rdzawoszyjego, na których gniazdowało ok. 120 par, znajdowało się na jeziorach, rozlewiskach i stawach. Zausznik gniazdował tylko na stawach rybnych i rozlewiskach. W ostatnich kilkunastu latach perkoz rdzawoszyi wycofał się z wielu lęgowisk na Pomorzu Zachodnim i jednocześnie zmniejszyła się jego liczebność. Nie wykazano jednoznacznych trendów liczebności zausznika.

Breeding of the Red-necked Grebe *Podiceps grisegena* and Black-necked Grebe *P. nigricollis* in Western Pomerania. **Abstract:** In the season of 2005, 142–145 pairs of the Red-necked Grebe *Podiceps grisegena* were recorded at 68 sites within Western Pomerania. The breeding sites with the largest number of pairs included the Dzwonowo fishponds (23 pairs), Lake Świdwie (10 pairs), Solne Bagno near Kołobrzeg (5–6 pairs) and the Międzyodrze region (5 pairs). During a repeated control in the 2007 season at these same locations a considerably lower abundance of this species was noted, i.e. 59–63 pairs were observed at 34 sites. The decrease in the Red-necked Grebe numbers between 2005 and 2007 concerned as much as 89% of pairs at the sites which in 2005 grouped over 4 pairs and 43% at those with 1–4 pairs. The Black-necked Grebe *P. nigricollis* occurred only at 5 sites, with a similar number of pairs in the two seasons mentioned: 57–60 in 2005 and 66–76 in 2007. In 2005 ca 85% of all sites of the Red-necked Grebe, at which ca 120 pairs nested, were situated on lakes, flood waters and ponds, whereas the Black-necked Grebe bred only on fishponds and flood waters. In the last dozen or so years the Red-necked Grebe has withdrawn from many breeding grounds within Western Pomerania, with simultaneous decline in its abundance. No decided trends in the Black-necked Grebe numbers have been revealed.

Perkoz rdzawoszyi gniazduje w Holarktyce, gdzie zasiedla najczęściej strefę umiarkowaną i subborealną (del Hoyo et al. 1992). Zwarty zasięg lęgówisk gatunku w Europie obejmuje środkową i wschodnią część kontynentu z rozproszonymi stanowiskami w południowej jego części (Vlug 1997). Relatywnie mała populacja europejska oceniana jest na 32–56 tys. par, w tym najliczniej gniazduje w Rosji, Finlandii, na Ukrainie i w Polsce (BirdLife International 2004). W ostatnich latach liczebność większej części populacji europejskiej była stabilna lub wzrastała, a trend spadkowy wykazano w środkowo-wschodniej i południowo-wschodniej Europie (BirdLife International 2004). W Polsce perkoz rdzawoszyi jest bardzo nielicznym, lokalnie średnio licznym gatunkiem lęgowym niżu, z populacją ocenianą pod koniec lat 1990. na 2000–3000 par (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Najliczniej gniazduje na Śląsku, Mazowszu wraz z południowym Podlasiem oraz w Wielkopolsce i Małopolsce. W znacznym rozproszeniu występuje na środkowym i wschodnim Pomorzu, większości obszaru północno-wschodniej Polski oraz w północnej części Mazowsza (Tomiałojć & Stawarczyk 2003).

Areal lęgowy zausznika obejmuje Amerykę Północną, Europę i Azję – przede wszystkim obszary w umiarkowanych szerokościach geograficznych. Ponadto gatunek zasiedla Afrykę południową i wschodnią (del Hoyo et al. 1992). W Europie stosunkowo równomiernie gniazduje w środkowej i wschodniej jej części, natomiast na zachodzie i południu kontynentu stanowiska lęgowe są silnie rozproszone. Europejską populację gatunku oceniono na 53–96 tys. par. Najliczniej występuje w Rosji, na Ukrainie i w Polsce (BirdLife International 2004, Koop 2004, Stawarczyk 2004). Na większości kontynentu populacja zausznika jest stabilna lub rośnie, z kolei spadek wykazano w kilku krajach środkowej i południowo-wschodniej części Europy (BirdLife International 2004). Większość obszaru Polski zausznik zasiedlił pod koniec 19. wieku (Tomiałojć 1990), a obecnie jest nielicznym ptakiem lęgowym niżu. Populację krajową tego gatunku oszacowano w latach 1990. na 4000–5000 par, z kluczowymi lęgówiskami na Śląsku, w Małopolsce i Wielkopolsce (Tomiałojć & Stawarczyk 2003).

Celem niniejszych badań była ocena wielkości populacji lęgowej i zmian liczebności perkoza rdzawoszyjego i zausznika na Pomorzu Zachodnim oraz charakterystyka siedlisk lęgowych.

Teren badań

Badania prowadzono w regionie ornitologicznym Pomorze Zachodnie, którego szczegółowe granice podają Kajzer et al. (2005). Zachodnią część regionu zajmuje niecka tektoniczna dolnej Odry z doliną Odry, Zalewem Szczecińskim i przylegającymi nizinami, które dochodzą do jez. Miedwie na południu. Północną i środkową część regionu zajmuje Nizina Szczecińska, a południową część Pojezierze Pomorskie (rys. 1). Lesistość badanego obszaru wynosi ok. 30%. Do największych kompleksów leśnych należą Puszcze: Goleniowska, Wkrzańska, Piaskowa i Bukowa. Na Pomorzu Zachodnim występuje 1389 jezior o powierzchni powyżej 1 ha, w tym najliczniej reprezentowane jeziora małe o powierzchni 1–5 ha (Kondracki 2001, Borówka 2003). Obszar o najwyższej jeziorności znajduje się w pasie środkowym regionu (Choiński 1995). Na Pomorzu Zachodnim znajduje się ok. 25 kompleksów stawowych, z których większość nie przekracza 100 ha. Największy z nich – Dzwonowo pod Stargardem Szczecińskim – ma powierzchnię ok. 400 ha.

Metody

Badania prowadzono na Pomorzu Zachodnim w sezonach 2005 i 2007, od 3. dekady kwietnia do 3. dekady lipca. Wybór stanowisk do skontrolowania oparto na podstawie literatury (Gromadzki et al. 1994, Wysocki 1996, Kaliciuk & Staszewski 1997, Gromadzki &

Fot. 1. Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena* z młodymi, stawy Maliniec, czerwiec 2007 (fot. H. Janowski) – Red-necked Grebe with young, Maliniec fishponds, June 2007

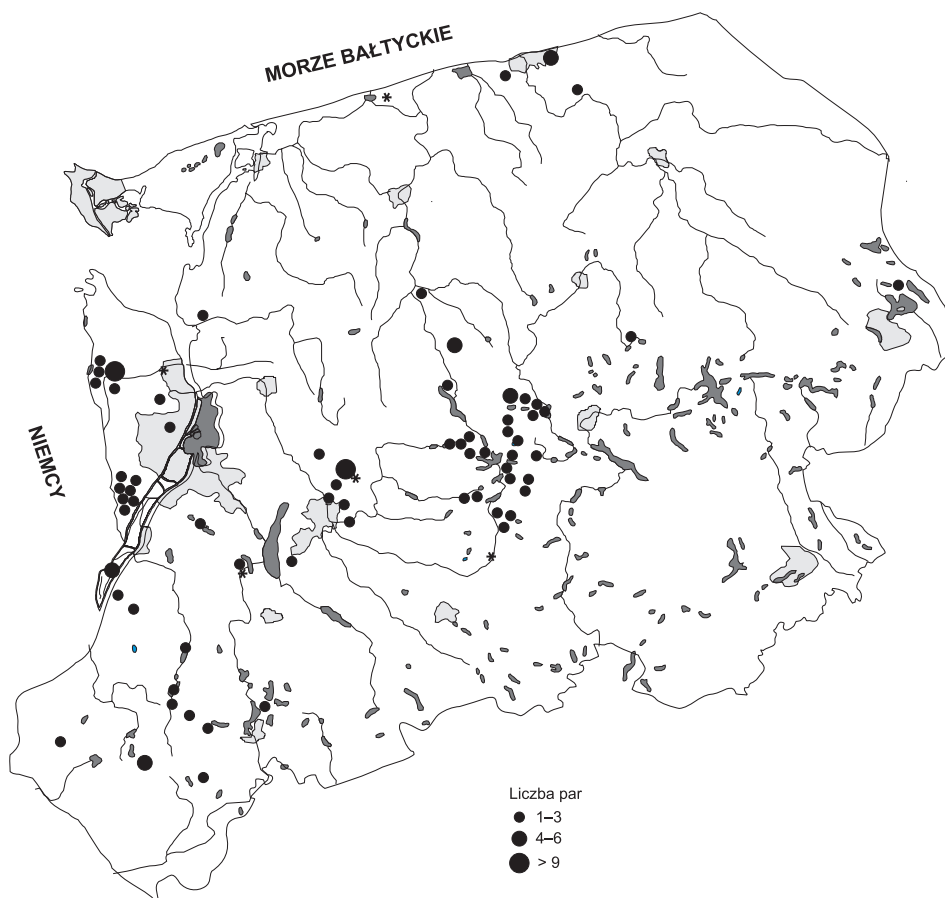
Sidło 2000, Staszewski & Czeraszkiwicz 2000, Czeraszkiwicz & Oleksiak 2003, Tomiałojć & Stawarczyk 2003) oraz aktualnych i historycznych danych niepublikowanych. Ponadto kontrolami objęto wiele miejsc odpowiadających wymaganiom siedliskowym obu gatunkom, w tym: płytkie i nieduże jeziora z bogatą roślinnością wynurzona, stawy rybne, śródpolne rozlewiska i oczka wodne, starorzecza, osadniki i odstojniki. Oprócz tego kontrolami objęto zbiorniki, na których znajdowały się kolonie śmieszki *Larus ridibundus* liczące powyżej 100 par, często zasiedlane przez zauszniki. Natomiast nie kontrolowano dużych, głębokich jezior, których oba gatunki unikają (Cramp & Simmons 1977, del Hoyo et al. 1992, Vlug 1993, 1997, 2002, Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Koop 2004, Stawarczyk 2004).

W sezonie lęgowym 2005 obserwacje przeprowadzono na ok. 570 zbiornikach Pomorza Zachodniego. Oceniamy, że w tym sezonie kontrolami objęto ok. 80–90% odpowiednich dla tych gatunków zbiorników na Pomorzu Zachodnim. W dniach 21–22.05.2005 siedmiu obserwatorów skontrolowało ok. 160 zbiorników rozmieszczonych na Równinie Pyrzyckiej, Równinie Nowogardzkiej, Pojezierzu Ińskim, Wysoczyźnie Łobeskiej i Pojezierzu Drawskim, a w dniach 19–20.06.2005 zespół trzyosobowy przeprowadził obserwacje na 60 zbiornikach Równiny Wełtyńskiej, Pojezierza Myśliborskiego i Równiny Gorzowskiej. Ponadto w 2005 r. kontrolami objęto ok. 350 innych zbiorników, w większości odpowiadających wymaganiom siedliskowym obu inwentaryzowanych gatunków. Większość stanowisk kontrolowano 1–2 razy w sezonie, natomiast na najliczniej zasiedlonych stanowiskach przeprowadzono przynajmniej 3–4 kontrole w celu określenia dokładnej liczby par lęgowych. Na niektórych stanowiskach (Międzyodrze, jez. Świdwie) przeprowadzono liczenia z łodzi lub kajaka. W sezonie lęgowym 2007 skontrolowano ponownie 68 stanowisk perkoza rdzawoszyjnego i 5 stanowisk zausznika wykrytych w roku 2005. Każde stanowisko skontrolowano przynajmniej 2 razy w sezonie.

Liczba par na poszczególnych stanowiskach obejmuje zarówno pary, dla których wykazano gniazdowanie pewne, jak i pary występujące w siedlisku lęgowym. Dla części stanowisk podano zakres liczebności. Minimalna liczebność odnosi się do par lęgowych i prawdopodobnie lęgowych, a maksymalna obejmuje dodatkowo pary o niewyjaśnionym statusie lęgowym.

Rozmieszczenie i liczebność

W roku 2005 na wybranych zbiornikach Pomorza Zachodniego stwierdzono 142–145 par perkoza rdzawoszyjego na 68 stanowiskach. Na 7 stanowiskach wykazano 4 i więcej par lęgowych: stawy rybne Dzwonowo (23 pary), jez. Świdwie (10), Solne Bagno pod Kołobrzegiem (5–6), Międzyodrze (5) i po 4 pary na stawach w Malińcu pod Reskiem, śródpolnym rozlewisku w Białęgach oraz na stawach w Połchowiu. Pozostałe stanowiska były zasiedlone przez 1–3 pary (rys. 1). Większość z nich skupiona była w zachodniej części regionu, głównie na Pojezierzu Ińskim, w okolicach Stargardu Szczecińskiego i na Pojezierzu Myśliborskim oraz wokół rezerwatu Świdwie. W pasie pobraża Bałtyku zlokalizowano zaledwie 3 stanowiska

Rys. 1. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych perkoza rdzawoszyjego (•) i zausznika (*) na Pomorzu Zachodnim w roku 2005. Kolorem szarym oznaczono większe miejscowości

Fig. 1. Distribution of the Red-necked (•) and Black-necked (*) Grebe breeding sites in Western Pomerania in 2005. Grey indicates towns

znajdujące się w okolicach Kołobrzegu. W roku 2007 w całym regionie wykazano tylko 59–63 par łęgowych perkoza rdzawoszyjgo na 34 stanowiskach. Spadek liczebności gatunku na stanowiskach grupujących w roku 2005 ponad 4 pary wynosił 89%, a na stanowiskach z 1–4 parami – 43%. Na stawach Dzwonowo, jez. Świdwie i Międzyodrze, gdzie w roku 2005 gniazdowało łącznie 38 par, w sezonie 2007 nie stwierdzono żadnej pary. Wzrost liczebności perkoza rdzawoszyjgo, w stosunku do roku 2005, wykazano tylko na 2 stanowiskach: stawach w Malińcu (z 4 par w roku 2005 do 10 par w 2007) oraz na śródpolnych oczkach w Będargowie pod Szczecinem, gdzie liczebność wzrosła z jednej do 6–7 par.

W roku 2005 na Pomorzu Zachodnim zauszniaki wykryto jedynie na pięciu stanowiskach, na których stwierdzono 57–60 par. Najliczniej zasiedlał stawy w Będgoszczy (25 par), rozlewiska w Pogorzeliczy (15–17) i Policach (14), natomiast na stawach w Reczu i Dzwonowie gniazdowały pojedyncze pary (rys. 1). Niełęgowe ptaki (50–60 os.) obserwowano w czerwcu na stawach Dzwonowo. W roku 2007 stwierdzono gniazdowanie 66–76 par zauszniaka. W stosunku do sezonu 2005 wyraźny wzrost liczebności zanotowano na rozlewisku w Policach, gdzie w 2007 r. gniazdowało 50–55 par. Na stawach w Będgoszczy i Dzwonowie gatunek nie gniazdował, w Pogorzeliczy stwierdzono 15–20 par i parę w Reczu.

Siedlisko łęgowe

W sezonie 2005 perkozy rdzawoszyje wykazano na siedmiu typach zbiorników. Najliczniej (85% stanowisk z ponad 120 parami) gniazdowały na stawach rybnych, jeziorach i rozlewiskach. Natomiast na pozostałych stanowiskach, np. oczkach wodnych, mokradłach (tereny łąkowe płytko zalewane, zwykle funkcjonujące przez 1-2 sezony), torfiankach i odstojnikach, wykazano zaledwie 22 pary (tab. 1). Spośród stanowisk na stawach najliczniej zasiedlały stanowisko w Dzwonowie, gdzie 23 pary gniazdowały na największym stawie o powierzchni ok. 100 ha. Licznie występował także na śródpolnych i śródleśnych, płytkich i zarośniętych rozlewiskach z zalanymi krzewami, łożowiskami i wysepkami. Około 80% stanowisk na jeziorach znajdowało się na płytkich i małych zbiornikach o powierzchni 1–5 ha, zazwyczaj z szerokim pasem szuwarów. Najliczniej gniazdował na eutroficznym jez. Świdwie. Ponadto stanowiska łęgowe perkoza rdzawoszyjgo znaleziono na małych oczkach wodnych wśród pól, leśnych mokradłach i torfiankach oraz odstojnikach cukrowni.

Zausznik gniazdował tylko na dwóch typach zbiorników: 3 stanowiska znajdowały się na stawach rybnych, a 2 na rozlewiskach. Wspólną cechą tych płytkich akwenów była obecność bogatej roślinności wynurzonej i podwodnej, a także (z wyjątkiem stawów Dzwonowo) występowanie kolonijnie gniazdującej śmieszki.

Tabela 1. Typy zbiorników zasiedlanych przez łęgowe perkozy rdzawoszyje na Pomorzu Zachodnim w roku 2005

Table 1. Types of reservoirs occupied by breeding Red-necked Grebes in Western Pomerania in 2005. (1) – reservoir type, (2) – number of sites, (3) – number of pairs, (4) – lake, (5) – flood waters, (6) – fishpond, (7) – mid-field water body, (8) – others, (9) – total

Typ zbiornika (1)	Liczba stanowisk (2)	[%]	Liczba par (3)	[%]
Jezioro (4)	20	30	39–41	28
Rozlewisko (5)	19	28	35–36	25
Staw rybny (6)	15	22	46	32
Zbiornik śródpolny (7)	7	10	8	5
Inne (8)	7	10	14	10
Razem (9)	68	100	142–145	100

Dyskusja

Perkoz rdzawoszyzi i zausznik to gatunki charakteryzujące się niestałością zajmowania stanowisk i silnymi fluktuacjami liczebności (np. Janiszewski et al. 1998, Bartoszewicz et al. 2000, Tomiałołć & Stawarczyk 2003). Określenie trendów liczebności tych perkozów w skali regionalnej wymaga prowadzenia liczeń na znacznym obszarze i konieczne jest skontrolowanie większości potencjalnych siedlisk łęgowych. Dotychczas liczebność tych gatunków na Pomorzu Zachodnim określono jedynie na stanowiskach najobficiej zasiedlonych, natomiast nie sformułowano regionalnej oceny liczebności (Wysocki 1996, Kaliciuk & Staszewski 1997, Gromadzki & Sidło 2000, Staszewski & Czeraszkiwicz 2000, Czeraszkiwicz & Oleksiak 2003, Tomiałołć & Stawarczyk 2003). Niniejsze dane z lat 2005 i 2007 wskazują, że liczebności obu gatunków na Pomorzu Zachodnim są stosunkowo niskie w porównaniu z najliczniej zasiedlanymi przez te perkozy regionami: Śląskiem, Małopolską, Wielkopolską i Mazowszem z południowym Podlasiem (Tomiałołć & Stawarczyk 2003). Natomiast zachodnią część Pomorza jest zdecydowanie liczniej zasiedlona niż część środkowa i wschodnia regionu (Antczak & Mohr 2006, A. Sikora – mat. niepubl.).

W ostatnich latach zachodniopomorska populacja perkoza rdzawoszyzowego zdaje się zanikać. Dla pięciu stanowisk (jez. Świdwie, Zalew Szczeciński, Międzyodrze oraz stawy rybne w Malińcu i pod Goleniowem) dysponujemy wynikami z połowy lat 1990. i z powtórnych liczeń w latach 2005 i 2007. Na czterech stanowiskach wykazano wyraźnie niższą liczebność, a na jednym liczebność nie zmieniła się znacząco. W połowie lat 1990. łączna liczebność na tych łęgowiskach wynosiła 110–115 par, w roku 2005 – 21 i zaledwie 10 par w roku 2007 (Osiejuk et al. 1993, Wysocki 1996, Kaliciuk & Staszewski 1997, Staszewski & Czeraszkiwicz 2000, Ławicki et al. 2007, niniejsza praca, A. Staszewski – mat. niepubl.). W okresie pomiędzy latami 1994–1996 i 2007 liczebność perkoza rdzawoszyzowego zmniejszyła się tam ponad 10-krotnie. Na stawach w Malińcu pod Reskiem liczba par łęgowych perkoza rdzawoszyzowego znacznie się wahała: 12 par w roku 1994 (Tomiałołć & Stawarczyk 2003), 4 i 6 w latach 2004–2005 i 10 par w roku 2007. Podobne fluktuacje wykazano na stawach w Dzwonowie pod Stargardem Szczecińskim, gdzie w latach 2000–2007 liczebność wynosiła: 28, 8–9, 1, 1–2, 0, 23 i 0 par (Tomiałołć & Stawarczyk 2003, Ł. Borek, S. Guentzel, M. Sołowiej – mat. niepubl., obs. własne).

Ostatnio na Pomorzu Zachodnim zmniejszyła się nie tylko liczebność perkoza rdzawoszyzowego, ale wykazano również zdecydowane wycofanie się gatunku z wielu stanowisk. W latach 1985–1993 był to gatunek umiarkowanie rozpowszechniony w skali regionu, a w jego części południowo-zachodniej nawet szeroko rozpowszechniony (Sikora et al. – w druku). Natomiast obecnie występuje lokalnie na rozproszonych stanowiskach. Wycofanie się perkoza rdzawoszyzowego na tym obszarze w ostatnich latach wpisuje się w generalny trend spadkowy gatunku w Polsce. Spadek liczebności perkoza rdzawoszyzowego wykazano w kilku regionach, np. na Śląsku (Dyrcz 1991, Tomiałołć & Stawarczyk 2003), Lubelszczyźnie (Kłoskowski 2005, J. Kłoskowski – mat. niepubl.), w Krainie Gór Świętokrzyskich (Polak & Chmielewski 2005), w północnej części Warmii (Z. Cenian – mat. niepubl.) oraz na stawach rybnych w środkowej części Niziny Południowopodlaskiej, gdzie w latach 1987–1990 stwierdzono 92 pary (Dombrowski et al. 1994), natomiast w roku 2006 gniazdowało tam tylko 12 par (materiały kartoteki Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego). Spadek liczebności perkoza rdzawoszyzowego tłumaczony jest presją drapieżników: norki amerykańskiej *Mustela vison* i jenota *Nyctereutes procyonoides* oraz pogorszeniem się warunków siedliskowych (Tomiałołć & Stawarczyk 2003). Innymi przyczynami obniżenia liczebności perkoza rdzawoszyzowego mogą być także: konkurencja z perkozem dwuczubym *P. cristatus*, intensyfikacja hodowli ryb, modernizacja stawów prowadząca często do całkowi-

tego usuwania roślinności szuwarowej oraz być może sytuacja na zimowiskach (Kłoskowski 2000, 2001, Vlug 2000, J. Kłoskowski – mat. niepubl.). Na stanowiskach naturalnych pogorszenie warunków siedliskowych może być efektem obniżenia poziomu wód powierzchniowych.

Liczebność zausznika na Pomorzu Zachodnim silnie fluktuuje, np. na stawach Dzwonowo w roku 2000 gniazdowały 32 pary, a w następnych latach spotykano tylko pojedyncze pary oraz frakcję ptaków niełęgowych (obs. własne). Także na rozlewisku w Pogorzeli k. Niechorza w latach 1989–2007 liczebność wahała się od 6 do 30 par (Tomiałoć & Stawarczyk 2003, obs. własne). Na stawach w Będgoszczy pod Pyrzycami w ostatnich latach odnotowano spadek liczebności zausznika, aż do zaniku populacji łęgowej. W roku 2003 stwierdzono tam 40–50 par, w latach 2004–2005 – 25–35 par, natomiast w sezonie 2007 nie gniazdowały (obs. własne). Również na stanowiskach grupujących setki par notowano silne wahania liczebności gatunku, np. na Zb. Goczałkowskim przy sprzyjających warunkach gniazdowało niemal 600 par (Tomiałoć & Stawarczyk 2003), natomiast w roku 2005 jedynie 15 par (J. Betleja – mat. niepubl.). Podobnie zmieniła się liczebność w rezerwacie Słońsk, gdzie zwykle gniazdowało 150–210 par, choć w suchych latach tylko pojedyncze pary (Bartoszewicz et al. 2000). Zausznik bardzo często gniazduje w koloniach śmieszek (Cramp & Simmons 1977, Koop 1998, Stawarczyk 2004). W latach 1920. do 100 par zausznika gniazdowało na jez. Łebsko w wielkiej kolonii śmieszki, ale wraz z jej zanikiem pozostały tylko pojedyncze pary (Bednorz 1983, Górski 1997). W latach 1990. na osadnikach w Policach gniazdowało do 15 tys. par śmieszek, zaś obecnie pięciokrotnie mniej, co także mogło mieć wpływ na spadek liczebności zausznika na tym terenie (Wysocki 1996, Wysocki & Marchowski 2003, obs. własne). Inne przyczyny spadku liczebności zausznika mogą być związane z intensyfikacją hodowli ryb oraz usuwaniem roślinności szuwarowej, a także ze zmianami stosunków wodnych (Koop 1999, R. Czeraszkiwicz – inf. ustna, obs. własne).

Podobnie jak w innych częściach Europy Środkowej, głównymi siedliskami perkoza rdzawoszyjego i zausznika na Pomorzu Zachodnim są nieduże i płytkie zbiorniki: stawy rybne, rozlewiska i jeziora (Krägenow 1977, Dyrz 1991, Vlug 1993, Tomiałoć & Stawarczyk 2003, Koop 2004, Kłoskowski 2005, Polak & Chmielewski 2005). Gatunki te preferują akweny z dobrze rozwiniętą roślinnością wynurzoną oraz z szerokim pasem szuwaru (Cramp & Simmons 1977, Vlug 2002, Tomiałoć & Stawarczyk 2003, Koop 2004). Ponadto zausznik preferuje towarzystwo kolonii śmieszek, korzystając z ich ochrony przed drapieżnikami (Cramp & Simmons 1977, Koop 1998, Tomiałoć & Stawarczyk 2003, Stawarczyk 2004). Ochrona tych dwóch gatunków perkozów powinna obejmować zarówno znaczące łęgowiska w skali kraju, jak i te o znaczeniu regionalnym. Priorytetowe znaczenie ma zachowanie stanowisk łęgowych na stawach rybnych najczęściej zasiedlanych przez te perkozy. Na kluczowych stanowiskach wskazane jest zachowanie roślinności szuwarowej, utrzymanie stałego poziomu wody w stawach w okresie łęgowym (od kwietnia do końca września) oraz zaniechanie polowań do końca września, kiedy u perkozów oraz innych ptaków wodnych osobniki młode nie są jeszcze lotne.

Szczególnie niepokojąca wydaje się sytuacja perkoza rdzawoszyjego, którego liczebność w Polsce wyraźnie zmniejszyła się w ostatnich latach. Na początku lat 1990. wielkość populacji krajowej tego gatunku oceniono na ok. 3000 par (Tomiałoć & Stawarczyk 2003), a obecnie prawdopodobnie nie przekracza ona 2000 par. Perkoz rdzawoszyi stał się gatunkiem zagrożonym w skali kraju i jeśli trend spadkowy się utrzyma, nie jest wykluczone, że znajdzie się on w nowej edycji „Polskiej czerwonej księgi zwierząt”.

Pragniemy podziękować Koleżankom i Kolegom, którzy pomagali nam w pracach terenowych oraz udostępnili swoje wyniki obserwacji. Szczególne podziękowania należą się Magdzie i Maciejowi Traczom oraz Marcinowi Sołowiejowi, którzy dostarczyli nam wyjątkowo obfitych danych. Po-

zostałe osoby, którym dziękujemy to: Łukasz Borek, Ryszard Czeraszkiwicz, Grażyna Domian, Karol Drab, Maciej Duda, Tomasz Grabowski, Sebastian Guentzel, Paweł Jabłoński, Henryk Janowski, Robert Janowski, Jacek Kaliciuk, Grzegorz Kiljan, Robert Kmieć, Miłosz Kowalewski, Aneta Kozłowska, Arkadiusz Oleksiak, Kazimierz Olszanowski, Bartosz Raclawski, Marcin Sowa, Artur Staszewski, Mirosław Żarek i Grzegorz Żegliński. Podziękowania kierujemy również do Michała Ławickiego za wykonanie mapy. Andrzejowi Dombrowskiemu dziękujemy za udostępnienie danych z Kartoteki Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego, a Zdzisławowi Cenianowi za dane dotyczące zmian liczebności perkoza rdzawoszyjnego w północnej Warmii. Serdecznie dziękujemy Januszowi Kloskowskiemu za wiele cennych uwag do tekstu oraz pomoc bibliograficzną. Arkadiuszowi Sikorze dziękujemy za pomoc w przygotowaniu artykułu do druku a Henrykowi Janowskiemu za udostępnienie zdjęcia do niniejszej pracy. Prace terenowe zostały częściowo sfinansowane ze środków Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego.

Literatura

- Antczak J., Mohr A. (red.). 2006. Ptaki lęgowe terenów chronionych i wartych ochrony w środkowej części Pomorza. Pomorska Akademia Pedagogiczna, Słupsk.
- Bartoszewicz M., Wypychowski K., Engel J. 2000. Numbers of some birds species in the Słońsk Nature Reserve in years 1994–1997. Biol. Bull. Poznań 37: 235–256.
- Bednorz J. 1983. Awifauna Słowińskiego Parku Narodowego z uwzględnieniem stosunków ilościowych. Poznańskie Tow. Przyj. Nauk. 65: 1–101.
- BirdLife International. 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK. BirdLife Conservation Series No 12.
- Borówka R. (red.). 2003. Przyroda Pomorza Zachodniego. Oficyna InPlus, Szczecin.
- Choiński A. 1995. Zarys limnologii fizycznej Polski. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Cramp S., Simmons K.E.L. (eds). 1977. The Birds of the Western Palearctic. 1. Oxford University Press.
- Czeraszkiwicz R., Oleksiak A. (red.). 2003. Ptaki wodno-błotne na Pomorzu Zachodnim. Wyniki liczeń w sezonie 2002/2003, ekologia i ochrona. Projekt przyrodniczo-łowiecki, ZTO-PZŁ, Szczecin.
- Dyrzc A. 1991. Perkoz rdzawoszyi – *Podiceps grisegena* Bodd., 1783. W: Dyrzc A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. Ptaki Śląska. Monografia Faunistyczna, ss. 45–47. Uniwersytet Wrocławski.
- Dombrowski A., Słupek J., Kluczborski R., Rzępała M., Tabor A. 1994. Zmiany liczebności ptaków wodnych gniazdujących na stawach rybnych środkowej części Niziny Południowopodlaskiej. Not. Orn. 35: 273–282.
- Gromadzki M., Dyrzc A., Głowaciński Z., Wieloch M. 1994. Ostoje ptaków w Polsce. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Gdańsk.
- Gromadzki M., Sidło P. 2000. Ostoje ptaków na polskim wybrzeżu Bałtyku. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Gdańsk.
- Górski W. 1997. Rozwój i zagrożenia populacji śmieszki *Larus ridibundus* i mewy pospolitej *Larus canus* w środkowej części Pomorza w ostatnim półwieczu. Abstrakt z Sympozjum „Ptaki jako wskaźnik zmian środowiska” w Słupsku, ss. 30–32. Słupsk.
- del Hoyo J., Elliott A., Sargatal J. (eds). 1992. Handbook of the Birds of the World. 1. Lynx Edicions, Barcelona.
- Janiszewski T., Włodarczyk R., Bargiel R., Grzybek J., Kaliński A., Lesner B., Mielczarek S. 1998. Awifauna zbiornika Jeziorsko w latach 1986–1996. Not. Orn. 39: 121–150.
- Kajzer Z., Guentzel S., Jasiński M., Sołowiej M. 2005. Rzadkie ptaki obserwowane w latach 1999–2003 na Pomorzu Zachodnim. Not. Orn. 46: 89–104.
- Kaliciuk J., Staszewski A. 1997. Ostoje ptaków w polskiej części Zalewu Szczecińskiego. Zachodniopomorskie Towarzystwo Ornitologiczne, Szczecin.
- Kloskowski J. 2000. Reproduction and feeding success of the Red-necked Grebe *Podiceps grisegena* at fish-ponds, SE Poland. Acta Ornithol. 35: 85–89.
- Kloskowski J. 2001. Temporal patterns of parental resource distribution in the Red-necked Grebe *Podiceps grisegena*: equalizing the share of the survivors. Behaviour 138: 1355–1370.

- Kloskowski J. 2005. Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*. W: Wójciak J., Biadań W., Buczek T., Piotrowska M. Atlas ptaków lęgowych Lubelszczyzny, ss. 42–43. Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, Lublin.
- Kondracki J. 2001. Geografia regionalna Polski. PWN, Warszawa.
- Koop B. 1998. Ist der Schwarzhalsstaucher (*Podiceps nigricollis*) ein r-Strategie? Populationsdynamik und Habitatwahl unter dem Einfluß interspezifischer Konkurrenz. *Corax* 17: 199–214.
- Koop B. 1999. Die Entwicklung der Vogelbestände der Lebrader Teiche seit 1996 – mit besonderer Berücksichtigung der Situation der Lappentaucher *Podicipedidae*. Gutachten im Auftrag der Marius-Böger-Stiftung, Plön.
- Koop B. 2004. *Podiceps nigricollis* Black-necked Grebe. *BWP Update* 5, 3: 185–202.
- Krägenow P. 1977. Rothalstaucher – *Podiceps grisegena* (Bodd., 1783). W: Klafs G., Stübs J. (eds). Die Vogelwelt Mecklenburgs, ss. 86–87. Fischer Verlag, Jena.
- Ławicki Ł., Marchowski D., Mrugowski W., Niedźwiecki S., Kaliciuk J., Śmietana P., Wysocki D. 2007. Awifauna Międzyzdrza w latach 1994–2006. *Not. Orn.* 48: 37–53.
- Osiejuk T., Cenian Z., Czeraszewicz R., Kalisiński M., Włodarczyk A. 1993. Awifauna wysp w delcie Świny w sezonie 1990/91. *Przeł. Przyr.* 4, 1: 17–38.
- Polak M., Chmielewski S. 2005. Perkoz rdzawoszyi – *Podiceps grisegena* (Bodd., 1783). W: Chmielewski S., Fijewski Z., Nawrocki P., Polak M., Sułek J., Tabor J., Wilniewczyc P. Ptaki Krainy Gór Świętokrzyskich. Monografia faunistyczna, ss. 62–64. Bogucki Wyd. Nauk., Kielce–Poznań.
- Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.), w druku. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Staszewski A., Czeraszewicz R. 2000. Awifauna lęgowa rezerwatu „Świdwie” i okolic w latach 1990–1998. *Not. Orn.* 41: 115–138.
- Stawarczyk T. 2004. *Podiceps nigricollis* (C.L. Brehm, 1831) – zausznik. W: Gromadzki M. (red.). Ptaki (część I). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000, podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa. T. 7, ss. 50–52.
- Tomiałojć L. 1990. Ptaki Polski: rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Wysocki D. 1996. Ptaki wodno-błotne zbiorników wód pościekowych Zakładów Chemicznych „Police”. *Not. Orn.* 37: 55–70.
- Wysocki D., Marchowski D. 2003. Zmiany składu awifauny zbiorników wód pościekowych Zakładów Chemicznych „Police” w latach 1990–2000. *Not. Orn.* 44: 275–279.
- Vlug J.J. 1993. Habitatwahl des Rothalstauchers (*Podiceps grisegena*) in Schleswig-Holstein, in Zusammenhang mit seiner Nahrungsökologie. *Corax* 15: 91–117.
- Vlug J.J. 1997. *Podiceps grisegena* Red-necked Grebe. W: Hagemeyer E.J.M., Blair M.J. (eds). The EBCC Atlas of European Birds: Their Distribution and Abundance, ss. 10–11. T&AD Poyser, London.
- Vlug J.J. 2000. Zur Bestandsentwicklung und Ökologie des Rothalstauchers (*Podiceps grisegena*) in Schleswig-Holstein und Hamburg 1969–1998 – mit ergänzenden Bemerkungen zur früheren Situation und zu den Verhältnissen in den Nachbarländern. *Corax* 18: 160–179.
- Vlug J.J. 2002. *Podiceps grisegena* Red-necked Grebe. *BWP Update* 4, 3: 139–179.

Łukasz Ławicki

Łużycka 59/4, 74-100 Gryfino
izюза@interia.pl

Zbigniew Kajzer

Wyspiańskiego 5/4, 67-100 Nowa Sól
atricilla@interia.pl

Michał Jasiński

Sikorki 19a, 72-200 Nowogard
czoluczcu@interia.pl